

Varroamijt bestrijden en beter imkeren

Toen Apistan nog een bestrijdingsmiddel was met een zeker bestrijdingsresultaat, was het weinig interessant om te weten hoeveel mijten er in de volken zaten. Na de honingooft twee strips in het volk, ongeacht de ernst van de besmetting en klaar was Kees. Die situatie is veranderd. Niet omdat Apistan niet meer onder de bestrijdingsmiddelenwet valt maar onder die voor dierengeneesmiddelen. Wel omdat we uit moeten zien naar andere middelen. Wie daarbij kiest voor een milieuvriendelijke manier van bestrijden, kan dat net doen als bij het inzetten van Apistan. Bestrijden ongeacht de besmettingsgraad. Beter is het om de bestrijding af te stemmen op de ernst van de besmetting. Dat betekent mijten tellen.

306

Een nieuwe situatie

Apistan was eenvoudig te gebruiken en had een perfect resultaat. Met de komst van mijten die ongevoelig zijn voor dit middel is de situatie veranderd. We zullen iets anders moeten bedenken. Onze zuiderburen zijn al overgeschakeld naar Apivar. Officieel zijn ze er nog geen Apistan resistente mijten in ons land. Wie zich nog herinnert hoe snel de varroabesmetting zich in de tachtiger jaren over Nederland verspreid heeft, zal zich echter geen illusies maken. De situatie is niet hetzelfde. Toen troffen de mijten bijenvolken aan zonder mijten, een waar paradijs. Nu vinden de resistente mijten bijenvolken met een mijtenpopulatie waarmee ze moeten concurreren. Ze hebben het nu moeilijker om zich te vermenigvuldigen, maar elke bestrijding met Apistan verbetert hun kansen. De niet resistente mijten gaan grotendeels dood en zij niet. Behalve de falende werking van Apistan is er nog iets. Steeds meer imkers worden zich bewust van de kwalijke gevolgen van het gebruik van dierengeneesmiddelen die het milieu belasten met ongewenste stoffen.

Een andere methode van bestrijding

Het knaagt aan het geweten van imkers dat ze dierengeneesmiddelen als Apistan moeten gebruiken. Het is strijdig met het natuurvriendelijke imago van onze hobby. Het wringt met het aanbieden van honing als een natuurzuiver produkt. De resistentie tegen flualinaat wordt door een aantal imkers dan ook aangegrepen om met een dergelijke bestrijdingswijze te breken. Er zijn daarvoor nogal wat mogelijkheden

die allen één ding gemeen hebben: het resultaat is ongewis. Alternatieve methoden geven nooit evenveel zekerheid als Apistan. Teveel factoren hebben we niet in de hand. Voor wie de natuurzuiverheid weer wil herstellen zijn er veel manieren van bestrijding mogelijk: de darrenraatmethode, regelmatig wegsnijden van darrenbroed, het afnemen van alle broed op een moment dat de meeste mijten daarin zitten (eind mei), het maken van kunstzwermen zonder broed, werken met natuurzwermen en deze lijst is vast nog verder aan te vullen. En dan hebben we het nog niet gehad over de organische zuren zoals melkzuur, mierenzuur en oxaalzuur. Alleen melkzuur is hiervan toegelaten. Het is een serieus probleem dat mierenzuur niet is toegelaten. Het is een uitstekende aanvulling op imkerteknische bestrijdingsmethoden en er is met name in Duitsland veel informatie over beschikbaar, zowel theoretisch als praktisch. En dan nu een bittere opmerking: De Nederlandse overheid gedooft van alles, daar kan best een beetje mierenzuur bij. Als de imker zich inspant om met imkerteknische middelen de varroamijt te bestrijden en het milieu te sparen, mag hij best beloond worden met het gedogen van informatievoorziening over mierenzuur.

Een ongewis resultaat

Bij het afsluitende examen van een beginnerscursus was een van de vragen: Hoe moet de imker voorkomen dat bijenziektes zoals AVB en varroa de kans krijgen grote schade aan te richten? Het antwoord luidde: Door de volken goed te observeren. Amerikaans vuilbroed zie je meestal pas als het te laat is. Wie met een lucifer draden kan trekken van afgestorven broed heeft een zwaar ziek volk met de ziekte in zijn eindstadium. De aanwezigheid van sporen is niet te zien. De daaraan voorafgaande onregelmatigheden in het gesloten broed wel. Door tijdig te signaleren kan grote schade voorkomen worden.

Bij varroa ligt dat al niet anders. Op de varroabodem is al gauw te zien dat er mijten zijn in het volk. De volgende vraag is dan hoe ernstig de besmetting is en bij welke mate van besmetting de volken gevaar lopen. De wetenschap geeft hierbij het antwoord. Van mei tot september betekent één varroamijt per dag op de onderlegger 100 tot 300 mijten in het volk. Vallen er weinig mijten dan ligt de omrekeningsfaktor dichter bij de 300 dan wanneer er veel mijten vallen.

Als buiten die tijd de bijenvolken weinig of geen broed hebben ligt de omrekeningsfactor eerder bij de 500. (Einfach imkern, G. Liebig, p. 143).

Varroamijten tellen

Dit jaar heb ik mijn volken (30) op verschillende manieren behandeld. Bij een aantal volken heb ik niets bijzonders gedaan: zwermverhindering door de oude moeder te verwijderen en ze vervolgens redcellen laten aanzetten op een stukje raat uit een teeltkeuzevolk. Bij een aantal volken heb ik de darrenraatmethode toegepast. Ook heb ik een stel jonge volken opgezet met een raam broed en bijen uit de volken waarbij de mijten eerder heb proberen te verwijderen met de darrenraatmethode. De moeder voor die jonge volkjes kwam uit een koninginnenteelt.

Van 10 tot 30 augustus ben ik gaan tellen hoeveel mijten er op de onderleggers terecht kwamen. Een vel wit papier op de schuif van de varroabodem en dagelijks tellen en de bodem schoonmaken. Ik zal u allerlei afzonderlijke bijzonderheden besparen en het gemiddelde resultaat geven.

Bij de gewone volken vielen gemiddeld 7,4 mijten per dag, bij de darrenraatmethode volken 1,6 per dag met een uitzondering van één volk waar er 20 per dag uitkwamen en bij de broedafleggers 0,5 per dag. Als we al die getallen vermenigvuldigen met 100-300 blijken er aardig wat mijten te zijn: respectievelijk 740-2.220, 160-480 en 50-150 per volk. Deze getallen zijn geen zekerheden om op te bouwen. De omrekeningsfactor van 100-300 is al vaag. Toch geven ze een duidelijk beeld:

1. Niets doen laat zien dat de mijtenpopulatie aardig groot kan worden. Eind augustus 2220 mijten in je volk, geeft eind september het dubbele aantal van 4.440 mijten. In oktober wordt het steeds kleiner wordende broednest daarmee zwaar belast, lijkt me.
2. De darrenraatmethode heeft een duidelijk gunstig effect. Eind augustus 480 mijten is echter toch nog betrekkelijk veel. Dat moet beter kunnen. Zonder bestrijding groeit dat aantal tot boven de 1.000 voordat het broed uit de volken is verdwenen, en dat lijkt me rijkelijk veel om de winter mee in te gaan.
3. De broedafleggers kunnen zonder verdere bestrijding de winter door. Na dit gunstige bijenjaar hebben de volken een conditie die dit aantal mijten gemakkelijk kan verdragen.

Consequenties

Het tellen van de mijten die vallen op de schuif van de varroabodem heeft tot doel te weten te komen bij welke volken een bestrijding moet worden uitgevoerd. De gemiddelde resultaten die ik u hierboven gegeven heb, zeggen weinig over de afzonderlijke volken. De verschillen tussen die 30 volken van mij zijn groot. Er is een volk bij waar 1 mijt per week valt en een volk met 20 mijten per dag. Het is duidelijk dat bij het eerste volk een bestrijding onnodig is. Bij het tweede mag de bestrijding niet worden uitgesteld.

Omdat ik geen Apistan wil gebruiken, ben ik aangewezen op alternatieve middelen en die hebben een onzeker resultaat. Ik zou bijvoorbeeld een tinctuur van de groene schalen van walnoten kunnen gebruiken (Bijen 7(10): 257 (1998)) of wat anders. Het tellen van de mijten na de bestrijding is dan belangrijk om te weten of de bestrijding voldoende resultaat heeft of herhaald moeten worden.

Een voorbeeld: Volgens mijn inschatting telt een volk 480 mijten. Na de bestrijding tel ik 357 mijten op de bodem. Er zijn dus nog 123 mijten over. Dat is wel een aantal waarmee het bijenvolk de winter in kan.

Tweede voorbeeld: Een volk heeft 2.220 mijten, na de bestrijding vindt ik 450 mijten op de bodem. Dan is een tweede bestrijding nodig.

Deze manier van werken hangt van de onzekerheden aan elkaar. Toch geeft ze de imker een indruk van de ernst van de varroabesmetting bij zijn volken en hij kan zijn bestrijding daarop afstemmen. Als volken met een betrekkelijk hoog aantal mijten de winter ingaan, mag in het voorjaar het inhangen van darrenraat om mijten te vangen niet uitgesteld worden. Zijn er echter weinig mijten dan is het niet zo'n probleem om daar wat later mee te beginnen. Zo wordt de bestrijding van de mijt afgestemd op de werkelijke situatie. Je hebt dan als imker het idee dat je je volken kent en dat geeft de imker het gevoel dat hij zijn vak verstaat. Het is leuker en beter imkeren dan het blindelings inhangen van twee strips Apistan.

Het tellen van mijten en het kennen van de volken levert nog een ander voordeel op. Het biedt de imker de mogelijkheid om te selecteren. Alleen van volken met weinig mijten mogen in het voorjaar koninginnen gekweekt worden. Dat levert nog niet meteen volken op die resistent zijn voor de varroamijt, maar het maakt het in elk geval niet erger.

Literatuur

Liebig G., Einfach imkern. Stuttgart, 1998